

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒՅԻՒՆ
ՊԵՅՐՈՒԹԻ Մ-ԺՈՂՈՎ,

Կ Ո Չ

ԲԱՐԵՍԷՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
(Մշակույթի Օրուան առթիւ)

ՊԵՅՐՈՒԹ
1934

361

2-25

361
2-25

ԿՈՉ ԲԱՐԵՍՆԻՐ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(Նմուշներ հայրապետական գեանատմներէ)

Բոլորուի՛նք Բարեգործականի շուրջ, սա՛նք ա-
նոր մեր լումաները, վստահի՛նք այնոր մեր կտակ-
ները, ուժովցնե՛նք զայն, որպէս զի ան կարենայ
հասնիլ մեր դպրոցական եւ այլ պէտքերուն :

ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԹՂՍ. ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ՆՈՐԻՆ ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԲԱՐԿԷՆ, ԿԹՂՍ.
1934-ի շրջաբերականէն.

Մեր պատշաճաբարանը իրեն պատշաճանութիւն
էր համարի օժանդակել Ազգին ցաւերը սիրովելու,
անոր վիճակը բարւոճելու ձգտող ամեն մարմիննե-
րու, որոնց մեջ առաջնակարգ տեղ մը կը զբաւե-
ւ. Բ. Բ. Միւրքիւնը թէ՛ իր ամուր կազմակերպու-
թեամբը, թէ՛ իր բազմապիսի ձեռնարկներովը եւ
թէ՛ 28 տարիէ իվեր յօգուտ Հայութեան ծախսած բազ-
մամիլիոն նպաստներովը. ինչպէս ակներեւ կը տես-
նուի իր ամեն տարի հրատարակած կանոնաւոր եւ
մանրամասն տեղեկագիրներէն :

Մշակոյթի եւ որբերու կիրակիի հանգանակու-
թեան համար, պէտք եղած հրահանգը կուտանք մեր
ժողովրդապետներուն, որպէսզի ժողովուրդը յարգո-
րեն առաստաձեռնօրէն մասնակցելու հանգանակու-
թեան եւ իհարկին, օժանդակելու հանգանակիչ
լանձնախումբերուն:

ԱԻՏՏԻՍ Գ. ԺԿ. ԱՐՓԵԼՐԵԱՆ
ՊԱՏՐԻԱՐԲ ՏԱՆՆ, ԿԻԼԻԿԻՈՅ
30 Նոյ. 1934 քուակիր նամակէն.

63499-67

Բարեգործական Միութեամբ այդորիկ ի հեռա-
ւոր աշխարհէն նզիպացուց, վաւ քայլ կատարել
զբարոյական պարտիս ձեր առ կատարել եղբարդ
որք աւս ՚ի կովկաս, վասն որոյ յղելով ընդ կոն-
դակիս զհայրապետական մեր զօրհնութիւն վասն
յարասեւութեան եւ բարգաւանման հասասու-
թեանդ... : Եղերուք.. օրհնեալք ի մեզ. ամէն :

ԽՐԻՍՏԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ
ԿԱԹՈՂ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ
17 Յուլիս 1906 (կոնդակ)

Անեղկբայ եմք, զի ջերմեռանդ եւ բարեպաշտօն
ժողովուրդ Հայոց. . ոչ անխայեսցէ արկանել զու-
մայն իւր ի գանձանակ անկապտելի եւ բոլորա-
նուէր ջանիւք օժանդակ հանդիսանալ ճնտեսապէս
եւ բարոյապէս յառաջդիմութեան եւ բարգաւան-
ման ազգօգուտ հասասութեանդ... պահելով հաս-
սասուն եւ անասան զԲարեգործական հասասու-
թիւնդ յ'օգուտ ազգիս եւ ի պարծանս Միութեանդ... :

ՄԱՏԹԷՈՍ Բ. (ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ)
ԿԱԹՈՂ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ
27 Նոյ. 1909 (կոնդակ)

Այսպիսի հիմնարկութիւն մը (Բարեգործակա-
նը) բնականաբար պիտի ողջունուէր նաեւ Ազգային
Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ եւ հետեւաբար
խառն ժողովը զօնութեամբ զնահասեց անոր հան-

րային օգտակարութիւնը... : Կը մտորեցնէ. . . որ մը-
սընջեցնաւորի այս հասասութիւնն արդիւններով... :

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՏՐ. Կ. ՊՈԼՍՈՅ

28 Դեկտ. 1909

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԻՐԱԿԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ինչպէս ամէն սաբի յառաջիկայ 2 Դեկտեմբերի
պիտակիւն սկսեալ հասասութեան պիտի գործադրուի
Ոսկեղէն Կանոնը. «Հայ մեակոյթի Կերակիի» ա-
ւանդական նուիրահաւաճութեամբ :

Յարգելով այս զեղեցիկ աւանդութիւնը, զոր ի
սկզբան յօգուտ որբերու նուիրագործած եր յաւե-
ողբացեալ ՊՈԼՍՈՅ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ, ո'չ միայն յար-
գուած պիտի ըլլայ միութեանս անման հիմնադրին
յիշատակը. այլ ամէն կրթասէր հայու պատենութիւն
պիտի ըմբայուի սատարելու սրբազան նպատակի մը :
Պերդարել այսօր, աւելի քան երբեք, Հայ մեակոյթը
օտար երկիրներու մեջ ցեուած գաղութահայութեան
համար կը հանդիսանայ ազգապահպանումի գե-
րազոյն սատար... :

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը. . . ոգելին լծուած է ազ-
գային մեակութային գործունէութեան զխաւորա-
բար մերձաւոր Արեւելիքի բազմահոս եւ չհաւոր գա-
ղութներուն մեջ օժանդակելով 110 վարժարան-
ներու, Նիկոսիոյ մեջ հիմնելով վարժապետանոց

մր., կազմակերպելով հայերէնի դասընթացներ եւ ձեռնարկելով հայերէն դասագրքերու հրատարակութեան. . . Վասն եւն, որ ամենեւն համեստ չափով շահութեան ազնիւ կամաւորներուն (հանգանակիչ մարմիններուն) պիտի չի զլանայ իր լուսանորոյններէ ամեն շայ կը սրբէ շայ լեզուն եւ շայ դպրոցը:

Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. վարչութեան
նախագահ
Զարեհ Նուպար.

Սիրելի հայրենակիցներ,

Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղական մասնաժողովը պատիւն ունի բոլոր ազգասէր եւ բարեսէր հայերու ամենալուրջ ուշադրութիւնն հրաւիրելու այն մեծ զոհողութեանց եւ ծառայութեանց վրայ, որ Բարեգործականը իր 28 ամեայ գոյութեան ընթացքին մատուցած է հայ ժողովուրդին ընդհանրապէս, կրթիկիոյ, Սուրբիոյ եւ Լիբանանի Հայութեան մասնաւորապէս, փրկելով տասնեակ հազարներով որբ ու որբուհիներ եւ սովահար ու հիւանդ Հայ զաղթականներ մահուան ստոյգ վրտանդէն, կերակրելով կրթելով եւ խնամելով զանոնք: Անոր բարերար գործունէութիւնը կը տարածուի այսօր ամբողջ Հայութեան վրայ, հայրենիքի մէջ ըլլալ, թէ՛ զաղութներու: Ուր որ Հայ ժողովուրդը սկէ պատճառով թշուառութեան եւ աղէտի կ'ենթարկուի եւ օգնութեան կը կարօտի, իր ցաւերն ամօքելու համար վարժուած է արդէն

դիմելու ամենէն անօջ Բարեգործականին, որ իրր Հայութեան ոգիէն բղխած զերազանցապէս Հայ մարդասիրական բարեսիրական Միութիւն, կը փութացնէ անմիջապէս իր օգնութիւնը աղէտեալ Հայութեան, առանց սկէ յարանուանական եւ հատուածական խտրութեան: Անթիւ եւ անհամար են իրական փաստերը, սկսեալ կովկասահայութենէն, թրքահայաստանի սովէն եւ մեծ պատերազմի աննախընթաց աղէտներէն մինչեւ Զանգեզուրի երկրաշարժը, մինչեւ Պէյրութի Ս. Սահլթաղի հրդեհը եւ այլն եւ այլն:

Բարեգործականը իր գոյութեան առաջին տարիներէն սկսեալ իր զուտ մարդասիրական եւ բարեսիրական գործունէութեան հետ զուգընթացաբար, ոյժ տուած է նաեւ Հայ մշակութային ձեռնարկներու, բանալով վարժարաններ թրքահայաստանի ամենէն խաւարակուռ անկիւնները, թրքախօս եւ քրտախօս հայ գիւղերու մէջ, այն հաստատ համոզումով, որ Հայութիւնը Հայ կարելի է պահել եւ բարձրացնել բարոյապէս եւ նիւթապէս, մայրենի լեզուն ուսուցանելով եւ տոնմային նախակրթութիւն մը ջամբելով:

Նոյն ուղղութեամբ ընթանալով Բարեգործականը սկսած է վերջին տարիներս աւելի ոյժ տալ մշակութային ձեռնարկներու յօդուած թէ՛ հայրենի հողին վրայ հաստատուած եւ թէ՛ զաղութներու մէջ գտնուող հայ ժողովուրդին:

Ասորը տրուած պաշտօնական վիճակագրու-

թիւներ և թուանշաններ կ'ազօցուցանեն՝ թէ Բարեգործականը ինչ զոհոգութիւններ կ'ընէ նաև այս ուղղութեամբ :

Միքելի հայրենակիցներ, Բարեգործականը իր շնորհալի գոյութեան ընթացքին Հայութեան գրական օգուտէն զոտ և ո՛չ մէկ միաստուած է : Հայ ժողովուրդի օգտին համար է նաև Մշակոյթի Օրուան հանգանակութիւնը, որմէ ամենէն աւելի օգտուողը պիտի ըլլայ դարձեալ Սուրբիոյ և Լիրանանի Հայութիւնը, իր տուածին բազմապատիւր գանձելով Բարեգործականէն :

Հետեւաբար ամէն ազգասէր և բարեսէր հայուն պարտքն է իր կարողութեան համաձայն մասնակցիլ Մշակոյթի Օրուան հանգանակութեան, վստահ ըլլալով որ իր լուծման պիտի ծառայէ Հայ Մշակոյթի տարածման :

Հ. Բ. Ը. Միութեան
Տեղական Մասնաժողով

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՁԱՅՆԸ

1. Նապարիայի նորաբաց նախակրթարանի ուսուցիչ Պ. Բենիամին Սաչատուրեան կը գրէ 1 Նոյ. 1934 թուականով : «Աշակերտութիւնը դժբախդաբար բոլորովին տնաս է քիչ բացառութեամբ : Ոմանք մանաւանդ բոլորովին Թրքախօս են, բաւ մը իսկ Հայերէն չեն գիտեր : Մեծ ճիգ կը թափեմ այդպիսիներուն զոնէ հայերէն սորվեցնելու : Յաճախ հանգիստիս պահերը զոնելով, անոնց հետ հայերէն կը խօսիմ, մինչև

որ քիչ մը վարժուին» :
2. — Ճիտէյտիէի նորաբաց նախակրթարանի ուսուցիչ Պ. Վ. Նազգաչեան, կը գրէ 16 Նոյ. 1934 ին :

. . . «Իսկապէս Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, ինչպէս ամենուրեք, յար եւ միշտ, նմանապէս հոս եւս ազգապահպանման տեսակետով անմոռանալի եւ նուիրական դեր մը կ'ստերց՝ այս տարի հիմը գնելով Ճիտէյտիէի Ազգային վարժարանին : Աշակերտները մեծաւ մասամբ Արարախօս են : Նամանաւանդ մէկ քանին բացի Արարերէնէ՝ ոչ բաւ մը Հայերէն եւ ոչ ալ Յրանսերէն գիտեն : Արարի մը պէս արարերէն կը խօսին : Կրկնակի պարտք կը համարեմ յայտարարելու թէ Բարեգործականը հոս եւս երկնաւախ հրեշտակի մը սրբազան և փրկարար գործը կատարեց» . . .

3. — Պիմայեա, 9 Նոյ, 1934 Հոգաբարձութեան N^o, 13 նամակէն :

«Ինչպէս անցեալ տարիներ, այս տարի ևս մեր զպրօցը կը վայելէ Հ. Բ. Ը. Միութեան, պաշտպանութիւնը և նպաստը, որ այս տարի նոր յաւելում մը կրեց անցեալին վրայ : Ատիկա մեծ երախտագիրտական զգացում կ'արթնցնէ մեր և մեր զաւակներուն սրտերուն մէջ գէպի այն ազգօգուտ և ազգակրթիչ մեծ Միութիւնը, որ կը հասնի ամենուրեք»-

4. — Ճիւնի թաղ. խորհուրդի 8 Նոյ. 1934, N°. 95 նամակէն : « . . . Մեր նախորդ նամակովը մեր դժուարութիւնները արձանագրած էինք

Հ. Բ. Ը. Միութեան նպաստը և հովանին եթէ չըլլայ, հոս կրթական գործ կարելի չէ . . .»

5.— Սին-էլ-Ֆիլ- Հոգաբարձութեան 19 Հոկտ. 1934 թուակիր նամակէն :

« . . . Աշակերտաց թիւը օրէ օր աւելնալու վրայ է : Որոշուած երկու , ուսուցիչ և ուսուցչուհին, ժամանակին իրենց պաշտօնին դյուխը անցած են : Առ այդ մեր երախտագիտութիւնը կը յայտնենք Հ. Բ. Ը. Միութեան , որ թաղիս աղքատ ժողովուրդի գաւակները չեն զրկուիր սոճմային դաստիարակութենէ . . . »

6. — Եագուպիյէ (Արարախօս) 30 Սեպտ. 1934 թուակիր նամակէն : « Հ. Բ. Ը. Միութիւնը որոշ և գործքով իսկ գուրգուրանք մը ունի , մասնաւորաբար մեր գիւղի վարժարանին վրայ , որպէս զի ազգին արժանաւոր գաւակներ հասցնէ : Միւս ժամանակ հաւատք կ'ընծայենք որ Բարեգործականը միշտ պիտի շարունակէ իր աջակցութիւնները գիւղիս վարժարանին , ուր զրեթէ ամբողջ Հայութիւնը միակ իրմով կը ճանչցուի . . . Մենք չպիտի մոռնանք մեր բարերարներու մեզի հանդէպ ըրած զոհողութիւնները . »

7.— Գուեքրա. 24 Օգոստ. 1934 թուակիր ժողովրդական հանրագրութենէն . . . « ժողովուրդը անգործ , նիւթական սագնապը կը ճնչէ ամենուն վրայ . . . կը նետուինք բարեգործականի գիրկը , խնդրելով որ ան ստանձնէ վարժարանիս նիւթական և բարոյական մատակարարութիւնը և

հսկողութիւնը , ինչպէս ուրիշ գիւղերուն ստանձնած է արդէն : . . . Այլապէս կուգանք յայտնել ի է յաւաքիկայ սարեւրջանից համար չպիտի կրնանք մեր վարժարանը ունենալ Գուեքրայի մեջ եւ մեր գաւակները ստիպուած պիտի յանախեն Յոյն կամ օսար վարժարանները » :

8.— Դամասկոս, Առաջնորդէն, 26 Յուլիս 1934, N° 259 նախակէն :

« . . . Ներկայ դպրոցական տարեշրջանի փակման առթիւ , պարտք կ'զգամ մեր և մեր թեմի ժողովուրդին սրտագին շնորհակալութիւնները և երախտագիտական զգացումները յայտնել Հ. Բ. Ը. Միութեան , որ իրապէս նախախնամական դեր մը կը կատարէ գաղութներու կրթական գործին մէջ :

« Ինչպէս անցեալ տարեշրջանին , նմանապէս այս տարի . թեմին վերաբերող Ազգ. նախակրթականը , (Ի Պապ Ծարքի) , Պահաս , Սալհիէն Ազգ. վարժարանը , Սուֆանիէյի մանկապարտէզը , Մէլչիէի և Գունէթրայի նորաբաց մանկապարտէզները , Արասի , Համաի Հօմսի և Սէլիմիէյի վարժարանները ստացան իրենց նպաստները , որոնց համար շնորհակալութիւն կը պարտինք . . . » :

9.— Ալեքսանտրէի նոր թաղի թաղական խորհուրդի 10 Սեպտ. 1934 նամակէն :

. . . « Մեր դպրոցին անցեալ տարի օգնեցիք , որուն համար ընդհ. քէմբարնակ հայրենակիցներս երախտապարտ ենք Հ. Բ. Ը. Միութեան . . . Հաճեցէ՛ք մեզ ընդ փոյթ ծանուցանել օգնութեան

գումարը, որպէսզի մենք ալ, բոտ այնմ մեր կարելին ընենք: Վստան եղեք բէ, երէ այդ օգնութիւնը չըլլայ մեր կարողութիւնը չբաւելով պահանջուած կարիքին, սխիպուած պիտի բողոքեմք դպրոցը և կամ ողորմելի վիճակով մը շրջան մը պիտի անցնենք:»..

10. Տեր Զօ. 5 Սեպտ. 1933 նամակէ մը (ստորագրեալ մասնաժողովի և թաղականներուն Ատենայեա Գ. Երսնոսեանէ:)

...«Հ.Բ. Ը. Միւս թեան Գաղու թահայ Մշակոյթի ծրագիրը, ազքատիկ վայրերու կրթական հաստատութիւններու զարգացման և բարգաւաճումին համար ցուցադրած գուրգուրանքն ու հոգածութիւնը, խոր գոհունակութեամբ կը համակէ մեզ: Մեր կրթական սիստեմի ընդհանուր շփոթութեան մէջ, տեղական միջոցներու անբաւարար հանգամանքէն, մեր կրթական հաստատութեանց լճացեալ վիճակին բարեփոխումին համար նախախնամական եւ բարեբաւ դեր պիտի կատարէ Բարեգործականի կրթական նոր որոումը: ... Պիտի չժողցուի նաև հայ կրթարանի զէմ մղուող անաւոր մրցակցութիւնը՝ օտար կրթարաններու կողմէ, որուն տխուր արդիւնքը կ'ըլլայ սակաւ հեռացումը մեր մանուկ սերունդին մեր դպրոցներէն: Անշուշտ Բարեգործականը այս աղետալի երեւոյթէն փրկելու համար ուժացման դիմող մեր մանուկները, իր կրթական նոր որոշումներով, պիտի ջանայ բարձրացնել զպրօցներու ուսումնական ծրագիրը և գանտնք պատուաւոր դիրքի վրայ պիտի դնէ, արգելք ըլլալու համար նոր սերունդի մտային և բարոյական խաբսւումին:»..

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒԱԾ ԿՐԹԱԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ

ԼԻԲԱՆ. ԵՒ ՍՈՒՐ. 1933-1934 Ուսմ. Տարեբաշխից

Նպաստ. Երջան. Վարժ. քիւր Աւել. քիւ. տուած նպասք

		ս. ս.			
1. Լիբանան	29	4003	779	as.	3116
2. Դամասկոս	12	1094	240	»	960 »
3. Հայէպ	23	4073	545	»	2180 »
4. Անիոն	29	2630	623	»	2492 »
Համագումար	93	11,800	2187		8748 »

1934-35 ուսմ. տարուան ընթացքին Սուրիոյ և Լիբանանի հայ վարժարաններուն տրուելիք նպաստի ընդհանուր գումարը 2300 ստերլինէն աւելի պիտի ըլլայ:

Բ. — Բարեգործականի տուած նպաստները վերջին 4 տարիներու ընթացքին ազգային հաստատութեանց եւ կարիքներու համար:

1930-ին. 51,171 ստերլին, որմէ Սուրիոյ և Լիբանանի նոր գաղթականներու տեղաւորման համար 3853 ստերլին, Պէյրութի Քէլէկեան և Սիւուան որբանոցներու համար 5786 ստերլին, Հայէպի և Եգիպտոսի որբ. կայաններուն համար 1789 ստերլին, գաղթականներու օգնութեան և պաշտպանութեան համար 2718 ստերլին և այլն և այլն:

1931-ին. 63,588 ստերլին որմէ Սուրբոյ և Լիրանանի գաղթականներու տեղաւորման համար 5279 ստերլին, Պէյրուսի Բարեշէնի կառուցման 1500 ստերլին, գաղթականներու օգնութեան և պաշտպանութեան համար 3298 ստերլին, Քէլէկեան սրբանոցի համար 4224 ստերլին և այլն:

1932-ին. 50,710 ստերլին, գաղթականներու օգնութեան և պաշտպանութեան համար 1131 ստերլին, Քէլէկեան սրբանոցին 1654 ստերլին Կիլլապաշէնի (Պէյրուսի) կառուցման համար 4200 ստերլին և այլն:

1932-ին. 44,019 ստերլին. այս զուտարէն որբերու և որբանոցներու համար ծախսուած է 12,076 ստերլին, գաղթականներու օգնութեան համար 1047 ստերլին, կրթական ձեռնարկներու համար 2380 ստերլին և այլն, որոնցմէ մեծ մասամբ օգտուած են Սուրբոյ և Լիրանանի Հայերը: Վերոյիշեալ ցանկերուն մէջ 1930-32 մասնաւորաբար չէ յիշատակուած Մելքոնեան հաստատու. քիւնը Կիլլապաշէնի համար տարեկան շուրջ 10,000 ստերլին կը ծախսուի և որուն 325 աշակերտներէն 170ը Սուրբոյ և Լիրանանի հայ աղքատ ծնողքներու զաւակներ են, ուր անոնք ձրիաբար ուսում և կրթութիւն կստանան: Չեն յիշուած նաև Մամլթէյնի բուժարանին յատկացուած տարեկան 100 ստերլին որ կը վճարուի կանոնաւորապէս և անոր շինութեան յատկացուած 3000 տրլարը, Ս. Մաշի աղէտակներուն յատկացուած 85,000 ֆրը. և աղքատներու տրուած նպաստները և այլն:

Չեն յիշուած նաև արատահամանի այլ գաղութներուն և Հայաստանի Հայութեան և չինարարական և մշակութային գործերուն յատկացուած զուտարները, որոնց մանրամասնութիւնները յիշատակուած են Բարեգործականի տարեկան տեղեկագիրներուն մէջ բոլոր օմանրամասնութեամբ:

Եթէ նկատի առնենք որ Բարեգործականը Սուրբոյ և Լիրանանի հայերուն կարօտութիւնները զարմանելու համար 1919—1932 յատկացուցած է քսանեւեհից միլիոն ֆրանք, որոշապէս յայտնի կըլլայ՝ թէ ան ինչ՝ մեծ զոհողութիւնները ատէ հովանաւորեալ երկիրներու հայութեան համար:

Ասկից յայտնի կըլլայ նաև որ Բարեգործականը Սուրբոյ և Լիրանանի շրջանակէն իր ստացած զուտարները, տասնապատկելով կը վերադարձնէ մեզի:

Հայրենակիցներ, Բարեգործականը իր գոյութեան 28 տարիներու ընթացքին Հայութեան ցաւերը մեղմելու համար ծախսած է շուրջ մէկ միլիոն Անգ. ֆսկի, շուրջ 120 միլիոն ֆրանք: Բարեգործականին օգնել կը նշանակէ օգնել Հայութեան բարձրօցման:

43025

ՏՊ. Կ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ
ՊԷՏՐՈՒԹ